

Ett ändrat
KLIMAT
GER OHÄLSA

Foto: Colourbox

Produktionsfakta

Utgivare Svensk sjuksköterskeförening

Text & formidé Irene Wanland

Grafisk form Losita Design AB,
www.lositadesign.se

Tryck Åtta45, 2021

Foto framsida Colourbox

ISBN nr: 9978-91-85060-54-2

FÖRORD

EN AV DE STÖRSTA framtida utmaningarna för hälso- och sjukvården är de allvarliga förändringarna i klimatet. Ökade temperaturer, luftföroreningar, färskvattenanvändning, migration, förlust av biologisk mångfald och markförstöring innebär stora risker för befolkningens hälsa.

Sjuksköterskors internationella organisation, *International Council of Nurses (ICN)*, har uttalat att klimatförändringen utgör det enskilda största hotet mot den globala utvecklingen.

Svensk sjuksköterskeförening anser att klimatfrågan ställer krav på åtgärder som både bidrar till att minska klimatförändringarna och som förbereder befolkningen på klimatförändringarnas verkningar. Föreningen vill bidra till ett ekologiskt uthålligt samhälle och främja en utveckling som leder till god livsmiljö och folkhälsa. I detta arbete kan sjuksköterskor spela en betydelsefull roll.

Ett fossilfritt samhälle gynnar både befolkningens hälsa och klimatet. Goda levnadsvanor med hälsosam kost, ökad vardagsmotion och minskat tobaksbruk ger mindre klimatpåverkan.

Svensk sjuksköterskeförening driver opinionsarbete och visar på samband mellan klimatförändringar och hälsa och deltar i arbetet för att identifiera och initiera åtgärder som minskar klimatpåverkan och leder till förbättrad hälsa.

Vi hoppas att broschyren ska öka förståelsen för hur klimatförändringarna påverkar befolkningens hälsa och inspirera sjuksköterskor till engagemang.

Svensk sjuksköterskeförenings policy för klimat och hälsa publiceras som bilaga till broschyren.

Ami Hommel
Ordförande
Svensk sjuksköterskeförening

INTE BARA ISBJÖRNAR!

Smältande glaciärer, svältande isbjörnar, öknar som breder ut sig och öar som dränks när havsnivån stiger. De flesta konkreta effekter av klimatkrisen verkar finnas på ett betryggande avstånd från oss i Sverige.

När det gäller klimatförändringens påverkan på folkhälsan kan vi dock redan se effekt, en effekt som väntas öka i framtiden.

● Globalt beräknar WHO att en kvarts miljon människor per år kommer att dö som en följd av klimatkrisen fram till 2050. Fattiga länder drabbas hårdast, med svält, malaria, diarré och värmestress som dödsorsaker.

Den globala medeltemperaturen har ökat med en grad sedan förindustriell tid. I Sverige är motsvarande siffra två grader, på grund av närheten till den större uppvärmningen i Arktis. Med den högre temperaturen kommer ett förändrat sjukdomspanorama även i Sverige. Det handlar enligt Folkhälsomyndigheten om effekter på luftvägarna, värmeslag, allergier, effekter på hjärtkärlsystemet, infektionssjukdomar, förgiftning, personskador och inverkan på mental hälsa.

Begreppen *begränsning* och *anpassning* används i hanteringen av klimatkrisen. För hälso- och sjukvården handlar begränsning om att se över och minska sina klimatpåverkande utsläpp. Anpassning innebär att vara förberedd att möta den ökande belastning som hälsoeffekterna av klimatkrisen för med sig.

STIGANDE TEMPERATURER

● Värmeböljor är de mest väldokumenterade av klimatförändringarnas påverkan på människors hälsa. Till skillnad från andra klimathot anses Europa vara extra utsatt på grund av sin åldrande befolkning, sina stora städer och höga andel kroniska sjukdomar.

De mest utsatta är små barn, äldre människor, kroniskt sjuka och funktionshindrade. En kroppstemperatur på över 40,6 grader utlöser värmeslag, med stor risk för organskada, medvetslöshet och död. Värmeslag är dock inte den största risken. De flesta dödsfallen sker bland dem som har en hjärt- och kärlsjukdom. Värmen ger en stor påfrestning på hjärtat när kroppen försöker reglera sin temperatur. Vissa mediciner påverkar också kroppen så den har svårare att anpassa sig till hög temperatur, som vätskedrivande, antidepressiva och neuroleptika.

Sommaren 2003 drabbades södra Europa av en lång värmebölja med höga temperaturer. I Frankrike beräknades överdödligheten till 15 000 personer, varav 80 procent var äldre än 75 år. Forskning och erfarenheterna av denna händelse har lett till att värmevarningssystem införts i de europeiska länderna. I Sverige varnar SMHI i tre olika steg när värmeböljor närmar sig, från temperaturer över 26 grader till över 33 grader.

Svenska myndigheter, sjukvård och kommuner har också gjort handlingsplaner för hur värmeböljor ska mötas. De kom till användning främst i äldreboenden under den heta sommaren 2018.

Foto: Colourbox

SÄMRE LUFTKVALITET

● Det är inte bara de extrema värmeböljorna som påverkar hälsan. Den stigande temperaturen har också en mer indirekt påverkan.

Marknära ozon bildas när föroreningar från biltrafik och industriföroreningar reagerar med solljus och värme. När temperaturen stiger accelererar processen. Det marknära ozonet och små partiklar från luftföroreningarna irriterar slemhinnor och påverkar huvudsakligen människor med astma. Det är främst i sydvästra Sverige under april–juli som halterna marknära kan överskrida EU:s gränsvärden. SMHI har nu även ett varningssystem för marknära ozon som uppdateras varje dygn.

I Sverige förlängs växtsäsongen av klimatförändringarna. Vintrarna blir kortare och våren kommer tidigare. Det innebär att också pollensäsongen startar tidigare, blir längre och intensivare. En fjärdedel av Sveriges befolkningen har en allergi eller känslighet för pollen och utvecklingen kan föra med sig fler sjukhusvistelser för akuta luftvägsbesvär.

Troligen kommer också nederbörd och översvämningar att öka i Sverige. Det kan ge fuktskador på byggnader och mer mögel och kvalster i bostäder. Särskilda riskgrupper här är barn, och personer med besvär i luftvägar eller hjärt-kärlsystemet.

Fler skogsbränder kan också tillfälligt öka halten av luftvägsirriterande partiklar i luften.

FÄSTINGAR OCH MYGGOR

● Globalt sprider sig vektorburna sjukdomar i takt med att klimatet blir varmare och i delar av världen fuktigare. Malaria som tidigare fanns i Europa har konstaterats i Grekland och den likaså myggburna virussjukdomen denguefeber på den portugisiska ön Madeira.

Även om risken finns att en ökad spridning av vektorburna sjukdomar kan påverka Europa, bedöms i expertprognoser att aktiva åtgärder och ett ökande välstånd kan bromsa utvecklingen. Den svenska sjukvården måste dock vara beredd med analyser och behandling när det gäller importerade fall av vektorburna sjukdomar.

Ixodes ricinus, vanlig fästing, är smittbäraren som i takt med högre temperaturer har spridit sig över Sverige. Enligt den senaste inventeringen finns den även i hela Norrland. Fästingar kan bära på en rad olika sjukdomar. De som drabbar människan är främst TBE och borrelia.

TBE är en fruktad virussjukdom som i vissa fall kan yttra sig som en hjärninflammation. Dödsfall är sällsynta men vissa får bestående men som minnesstörningar och förlamningar. TBE-viruset finns främst i delar av södra och mellersta Sverige men sprider sig över nya områden. Vaccin finns och kampanjer har ökat vaccinationsgraden i befolkningen.

Borrelia är en bakterieinfektion som kan behandlas med antibiotika. Vissa får komplikationer i nervsystem och leder som kan ge bestående men.

Foto: Colourbox

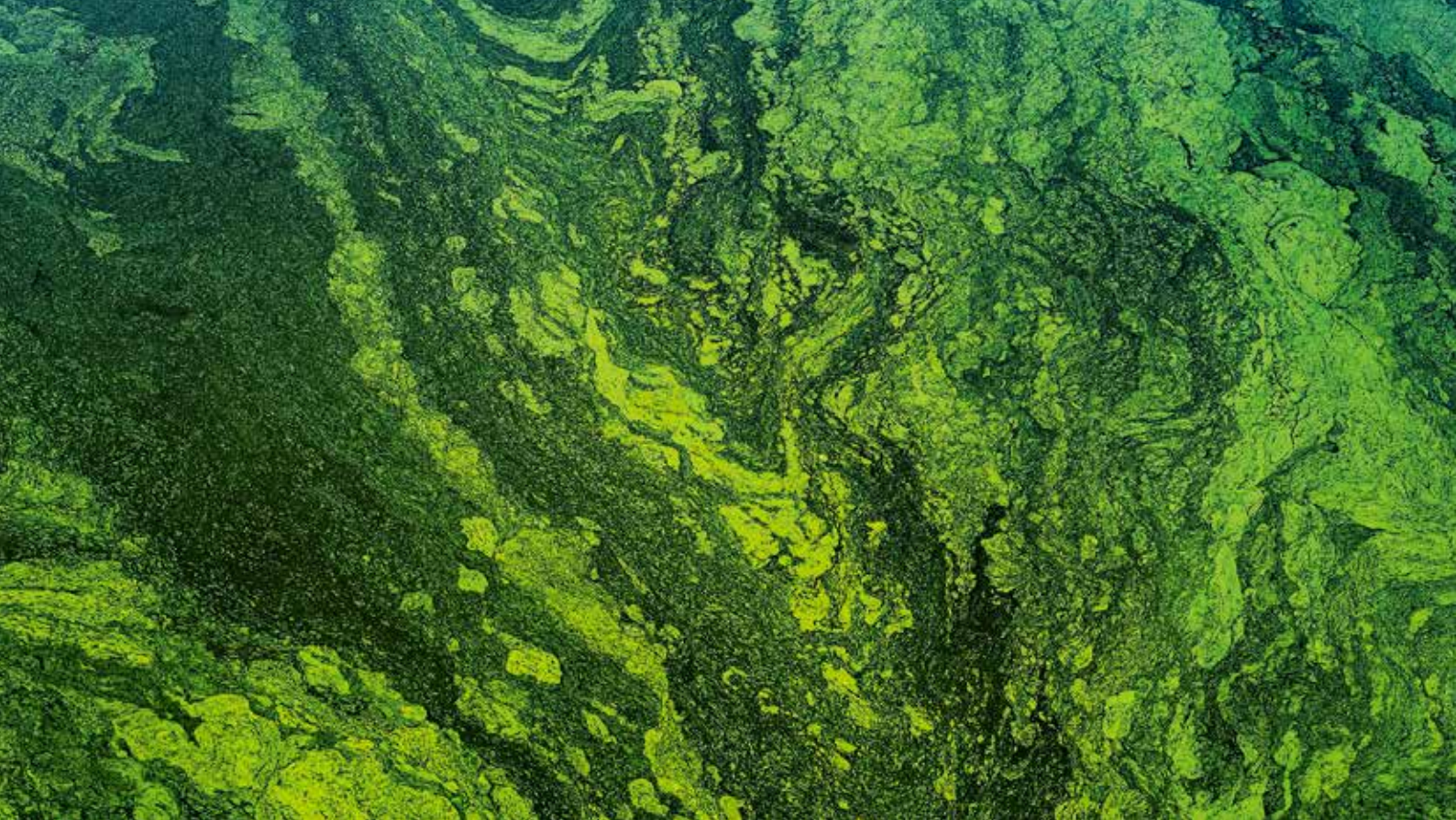

Foto: Colourbox

SJUK AV VATTEN

● Ett varmare klimat och större nederbördsmängder ökar risken för sjukdomsutbrott både från dricksvatten och badvatten. Virus, bakterier och parasitära protozoer är smittämnen som kan spridas via vatten.

Häftiga skyfall gör att dricksvattnet kan förorenas, både dricksvatten som tas från grundvatten och ytvatten. Avloppsvatten kan svämma över och sprida smittämnen. Norovirus är det vanligaste viruset som har orsakat sjukdomsutbrott via dricksvatten. Bland bakterier har campylobacter orsakat flest utbrott, men även e.coli och shigella. Likaså kan parasiterna giardia, cryptosporidium och entamoeba spridas via dricksvatten.

Badfeber orsakas av vibriobakterier som främst lever i salt eller bräckt vatten. De gynnas under varma somrar när vattentemperaturen stiger över 20 grader. Bakterien smittar inte via huden, utan via ett sår, hörselgångar eller tarmar. Om infektionen har fått fäste i ett sår kan den i svåra fall orsaka blodförgiftning. Annars är vanliga symtom feber, smärta och diarré.

Algblomning i Östersjön har vi fått vänja oss vid i stort sett varje sommar de senaste åren. Högre temperatur gynnar de blågröna algerna men även en obalans i vattnet orsakad av övergödning bidrar. Blomningen sker när temperaturen är 15–23 grader. Algerna producerar ett gift när de blommar och det kan ge olika symtom hos människor och djur, som hudirritation och ögonbesvär, men också illamående, kräkningar och diarréer.

SJUK AV MAT

● Längre, fuktigare och varmare somrar gör att röt månaden breder ut sig i tid och smittämnen får gynnsamma förhållanden. Runt en halv miljon svenskar beräknas råka ut för matförgiftning varje år. Vanligast är via mikroorganismer som norovirus och bakterierna salmonella och campylobacter.

Det finns också bakterier som bildar gifter i mat när den inte är tillräckligt varm eller kall. Vid temperaturer mellan 8 och 60 grader kan bakterier bilda toxiner, till exempel av bakterierna bacillus cereus och stafylococcus aureus. Temperaturspannet uppnås snabbt när mat står framme eller inte kyls ner tillräckligt fort. En sådan matförgiftning kan ge symtom med kräkningar inom några timmar, men infektionen smittar inte.

Vid värmeböljor finns också risk för att kylkedjor i mattransporter bryts och därigenom kan mat vara otjänlig redan när den köps i affären. Stora krav ställs också på restauranger att hålla koll på mattemperaturen.

Vid skyfall finns risken att förorenat vatten används vid bevattning av grönsaker. Grillning har också nämnts som en riskfaktor där otillräckligt tillagad mat och användning av samma redskap för både rått och tillagat kött kan leda till matförgiftning.

Foto: Colourbox

TORKA, BRÄNDER, STORMAR & ÖVERSVÄMNINGAR

● Extrema väderhändelser blir vanligare i takt med klimatförändringarna. Extrem torka med skogsbränder i Australien, fler och kraftigare orkaner i USA och översvämningar i Asien är katastrofer som kopplas till klimatkrisen. Antalet klimatrelaterade katastrofer har ökat med 46 procent under åren 2000 till 2018.

I Sverige har vi också haft stormar som Alfrida, och den heta sommaren 2018 med stora skogsbränder, även om de ännu inte med säkerhet kan kopplas till den globala uppvärmningen.

Bortsett från personskador och ekonomiska förluster, för extrema väderhändelser också med sig psykiska problem. Forskning visar att posttraumatiskt stressyndrom, depression, självmord, svår sorg och överlevnadsångest kan förekomma bland de som upplevt katastroferna. Även tidigare existerande psykiska sjukdomar kan förvärras.

Oro och ångest över själva klimatkrisen är också vanlig. I en enkät från Novus 2019 uppgav 66 procent av svenskarna att de är mycket eller ganska oroliga över klimathotet. *Solastalgi* är ett uttryck som myntats för att uttrycka den smärta, förtvivlan och hopplöshet många känner när de tänker på klimatförändringarna och jordklotets framtid.

Foto: Colourbox

Foto: Colourbox

MEN OCKSÅ EN DEL POSITIVA EFFEKTER!

● Individerna kan göra mycket som både förbättrar den egna hälsan och samtidigt minskar den globala uppvärmningen. Det viktigaste är att begränsa användningen av fossila bränslen. Globalt räknar forskningen med att utsläpp från motorfordonstrafik, industrier, kraftverk och värmeverk, tillsammans med hushållens småskaliga eldning, orsakar många miljoner förtida dödsfall per år. Utsläppen orsakar på kort sikt försämringar av astma och KOL, akuta luftvägsinfektioner, hjärtinfarkt och stroke. På längre sikt även sjukdomar som cancer och demens.

Den som ställer sin bil och slutar flyga, och i stället övergår till att gå, cykla eller använda miljövänlig kollektivtrafik, minskar både de klimatskadliga utsläppen och förbättrar sin egen hälsa.

Våra matvanor är också viktiga för att motverka klimatkrisen. Globalt står jordbruket för cirka 30 procent av växthusgaserna, till stor del för uppfödning av slaktdjur.

Om konsumtionen av kött och mättat fett minskar, samtidigt som konsumtionen av fiberrika livsmedel ökar, så visar forskning att miljökadliga utsläpp kan minska med 17 procent. Samtidigt finns stora hälsoeffekter av en mer vegetabilisk kosthållning. Antalet förtida dödsfall kan minska med 20 procent i sjukdomar som cancer, hjärt-kärlsjukdomar, övervikt och diabetes.

Det är också möjligt att bemästra sin klimatångest. Skaffa mer kunskap för att se krisen utan att stänga av, engagera sig och själv förändra sina vanor är en väg att möta oron.

ANNA ANÅKER UTBILDAR STUDENTER ATT SE SIN MAKT OCH MÖJLIGHET

Anna Anåker, sjuksköterska, lektor, Högskolan Dalarna.

Vem ska prata om kopplingen mellan klimat och hälsa om inte vi?

ANNA ANÅKER började intressera sig för miljöfrågor redan som ungdomspolitiker. Senare följde högskolestudier i miljöhistoria och en arkeologutbildning. Som arkeolog arbetade hon för Upplandsmuseet med miljöarkeologi, hur människan påverkat miljön och hälsan genom årtusendena. Efter sjuksköterskestudier kom hon snart in på forskarutbildningen och föreläser nu om hållbarhet i sjuksköterskeutbildningen samt forskar om hur sjuksköterskor ser på hållbarhetsfrågor i sitt yrkesarbete.

Hur kan sjuksköterskor påverka sjukvårdens organisation och sjukvårdens medarbetare till hållbar verksamhet och resursbevarande åtgärder?

– I min undervisning för blivande sjuksköterskor har jag märkt att det gäller att förmedla hur sjuksköterskor kan påverka vårdens hållbarhetsarbete, i sitt yrkesansvar och ledarskap. Grunden är att ha med sig kunskap om klimatfrågan och se sin makt att ta konkreta initiativ. Mycket har redan hänt i vården när det gäller att minska miljöbelastningen, som sopsortering, bättre läkemedelshantering, mindre plastanvändning och O-utsläpp av lustgas. Men mycket återstår, till exempel att minska matsvinn och införa mer växtbaserade måltider.

Hur kan sjuksköterskor stödja patienter till goda levnadsvanor som även främjar klimatet?

– Det gäller att koppla individen till klimatet. Se det som WHO säger "att det som är bra för hälsan är bra för klimatet". Kan jag till exempel som distriktssköterska arbeta med olika livsstilsprogram och få en patient att ta cykeln till jobbet är det både en fördel för klimatet och hälsan. Jag tror dock inte att man behöver prata om själva klimatfrågan i kontakten med patienten. Det handlar om att själv som sjuksköterska se kopplingen och ha den i tanken vid patientmötet.

Vilken roll bör sjuksköterskor spela i debatten om klimat och hälsa?

– Sjuksköterskor behöver se sitt goda rykte och viktiga roll i samhället. Allmänheten lyssnar på sjuksköterskor och läkare. Vem ska prata om kopplingen mellan klimat och hälsa om inte vi? Det är också viktigt att se sin roll som förebild. Att lära sig mer om klimatfrågan och ta initiativ till att utbilda kolleger och patienter.

ALARMERANDE FAKTA VÄCKTE HENNES MILJÖENGAGEMANG

EFTER ETT LÅNGT YRKESLIV som anestesisyjuksköterska väcktes Solveig Landéns klimatengagemang för ett par år sedan under ett föredrag med alarmerande fakta om klimatkrisens påverkan på jordens framtid. Hon bestämde sig för flera nya val i sitt liv, bland annat att sluta flyga, har ersatt bilen med cykeln och gått med i *Flygfritt* kampanjen och *Extinction Rebellion*. Solveig Landén har också utsetts till miljöombud på sin arbetsplats.

Hur kan sjuksköterskor påverka sjukvårdens organisation och sjukvårdens medarbetare till hållbar verksamhet och resursbevarande åtgärder?

– Jag tycker att vi borde sprida medvetenhet om att klimatkrisen kommer att ställa helt nya och större krav på sjukvården, med ett förändrat sjukdomspanorama. Det handlar om att söka kunskap och medverka till att den sprids. Okunskapen är så stor på sjukvårdens alla nivåer. Vi är ett antal miljöombud som träffas på vår utvecklingstid och har kommit med idéer som begränsat plastanvändningen, minskat långväga import och sparat energi genom att se till att apparater och belysning inte är påslagna i onödan. Men vi är beroende av våra chefers gensvar. Alla, även chefer, borde göra en "Klimatkoll" på nätet av sin egen påverkan på klimatkrisen för att få perspektiv på hur stora förändringar som krävs, www.klimatkontot.se

Hur kan sjuksköterskor stödja patienter till goda levnadsvanor som även främjar klimatet?

– Vi bör tänka miljö-klimat-hälsa i varje patientmöte. Sjuksköterskor har ett stort förtroende bland allmänheten som vi kunde använda mycket mer. Det som är bra för hälsan är bra för klimatet. Klimatsmart och hälsosam mat, mer motion, minskad stress, mindre resande och ökad reflektion är områden där vi kan inspirera. Klimatkrisen kräver stora förändringar av vår livsstil i den rika världen för att vi ska kunna rädda vår framtid på jordklotet.

Vilken roll bör sjuksköterskor spela i debatten om klimat och hälsa?

– Om sjuksköterskor med klimatengagemang gick samman skulle vi kunna få en stor påverkan på samhället. WHO säger att klimatkrisen är det största hotet mot människors hälsa. Och hälsa är precis vårt yrkesområde. Med vår kunskap kan vi bli starka opinionsbildare i frågan.

Solveig Landén, anestesisyjuksköterska på Mölndals sjukhus och miljöombud.

Okunskapen är så stor på sjukvårdens alla nivåer.

SOFIA LANTZ VISAR PÅ SAMBANDET MELLAN KLIMAT OCH HÄLSA

Sofia Lantz, neonatalsjuksköterska och miljöombud, Ryhovs sjukhus.

Hos mig kom många tankar om klimatet och jordens framtid när jag själv fick barn.

INTRESSET FÖR HÅLLBAR UTVECKLING och humanitär rättvisa väcktes under en studieresa till Tanzania i samband med en folkhögskolekurs. Engagemanget för klimatfrågan växte sedan under hösten 2018 när *Fridays for future* startades av Greta Thunberg. Sofia Lantz tog initiativet till ett lokalt nätverk för organisationen i Jönköping och varje fredag demonstrerar nu nätverket framför Rådhuset i Jönköping. Hon arbetar också i den lokala Naturskyddsföreningen.

Hur kan sjuksköterskor påverka sjukvårdens organisation och sjukvårdens medarbetare till hållbar verksamhet och resursbevarande åtgärder?

– Som miljöombud har jag fått kunskap om Region Jönköpings ambitiösa miljömål. Kunskapen om dem borde bli mer spridd bland de anställda och vi miljöombud har starkt stöd från vår chef när det gäller att utbilda våra kolleger. Avdelningen har redan tidigare gjort stora insatser för att förbättra soppåhanteringen, och den har fått regionens miljöpris för initiativet att byta ut sondmatningsflaskor i plast till glasflaskor.

Hur kan sjuksköterskor stödja patienter till goda levnadsvanor som även främjar klimatet?

– Vi möter många föräldrar på avdelningen. Hos mig kom många tankar om klimatet och jordens framtid när jag själv fick barn. Det är den värld vi skapar i dag som de ska växa upp i. Därför föreställer jag mig att föräldrarna kan vara mottagliga när vi informerar om hur till exempel sopsorteringen går till hos oss, och varför vi valt miljövänliga material.

– Vi har föräldraträffar med olika ämnen, där kunde klimatfrågan också tas upp. Vi har också precis börjat ha videomöten med en del familjer som vårdas i hemmet. Även det är en tydlig signal om miljömedvetenhet då de slipper åka in till sjukhuset flera dagar i veckan.

Vilken roll bör sjuksköterskor spela i debatten om klimat och hälsa?

– Vi sjuksköterskor är utbildade i en holistisk medvetenhet. Där blir klimatfrågan en central del som handlar om hela vår framtid. Med mer kunskap kan vi tydligare se hur nära hälsan är kopplad till klimatkrisen. Vi står i krisen här och nu och med bättre kunskap kan vi bli mer aktiva i debatten.

MILJÖSTRATEGEN SOM VILL FÅ MED FLER SJUKSKÖTERS KOR

EFTER EN UPPVÄXT PÅ LANDET och ett tidigt väckt natur-och miljöintresse valde Anna Teghammar att utbilda sig till civilingenjör i bioteknik. Biogas blev sedan ämnet för hennes doktorsavhandling. Hon arbetar nu som miljöstrateg i Västra Götalandsregionen med ett övergripande ansvar för sjukvårdens påverkan på klimatet.

Hur kan sjuksköterskor påverka sjukvårdens organisation och sjukvårdens medarbetare till hållbar verksamhet och resursbevarande åtgärder?

– Sjuksköterskor och annan vårdpersonal har en viktig roll som de främsta experterna på sin verksamhet. De kan se möjliga förbättringar utifrån sin dagliga verksamhet. Jag vill uppmuntra sjuksköterskor att ta kontakt med de miljöenheter, miljösamordnare och miljöombud som finns i regionerna och ge förslag till förbättringar. Vi skulle vinna mycket på att få med fler yrkesverksamma i våra team. Både för kunskapsutbyte och för att sprida goda exempel i vården.

Hur kan sjuksköterskor stödja patienter till goda levnadsvanor som även främjar klimatet?

– Det finns en stark koppling mellan hälsa och klimat. Inte minst när det gäller hur vi människor förflyttar oss. Genom att resa mer klimatsmart, som att cykla, gå och åka kollektivt, kan vi minska utsläppen av koldioxid och öka människors hälsa både genom bättre luftkvalitet och ökad kondition. Det tycker jag att vi i sjukvården i högre grad skulle se en koppling kring. När sjuksköterskor arbetar med människors levnadsvanor kan det innebära stora vinster för klimatet. En lägre andel kött och mer grönsaker i maten skulle ge stora hälsofördelar för den enskilde men även för klimatet när mindre koldioxid släpps ut i atmosfären.

Vilken roll bör sjuksköterskor spela i debatten om klimat och hälsa?

– De har en stor och viktig roll. Inte minst för att ta initiativ till att varje verksamhet tar in miljö- och klimatfrågorna i sitt ordinarie arbete. Kräv att det avsätts tid till diskussioner om miljöfrågor på arbetsplatsträffar, se till att få möjlighet till reflektion över hur den egna verksamheten påverkar. Den som varje dag lever i vårdens vardag har bäst förutsättningar att se miljöproblem och förbättringsmöjligheter.

Anna Teghammar, miljöstrateg, koncernkontoret, Västra Götalandsregionen.

Nya levnadsvanor kan innebära stora vinster för klimatet.

TOBAKSBRUK PÅVERKAR KLIMATET PÅ MÅNGA SÄTT

Mona Wahlgren, distriktssköterska, ordförande i riksföreningen *Sjuksköterskor mot tobak*.

Allt färre i befolkningen röker och själva vårdmiljön är numera rökfri.

MONA WAHLGREN arbetade i början av 90-talet som distriktssköterska. Hennes chef föreslog att distriktssköterskorna skulle specialisera sig inom olika folkhälsoområden och efter en inspirerande utbildning valde hon tobaksprevention. Efter att ha upplevt hur hon kunde hjälpa patienter på vårdcentralen att sluta röka, ledde engagemanget vidare till att hon var med vid tillkomsten av Gotlands kommuns folkhälsoenhet och byggde senare upp en tobakspreventiv mottagning på Visby lasarett. Mona Wahlgren är sedan 2002 ordförande i riksföreningen *Sjuksköterskor mot tobak*.

Hur kan sjuksköterskor påverka sjukvårdens organisation och sjukvårdens medarbetare till hållbar verksamhet och resursbevarande åtgärder?

– Tobaksbruket påverkar klimatet på flera olika sätt. Genom skogsskövling för att frigöra mark för odling, och genom själva produktionen, beräknas den orsaka utsläpp motsvarande 84 miljoner ton koldioxid per år. Sjuksköterskerollen har stor betydelse när det gäller att påverka och det gäller bara att visa sin kunskap. Vi har redan nått långt vi sjuksköterskor och andra yrkesgrupper som arbetar med tobaksprevention. Allt färre i befolkningen röker och själva vårdmiljön är numera rökfri.

Hur kan sjuksköterskor stödja patienter till goda levnadsvanor som även främjar klimatet?

– När jag möter patienter som vill få hjälp att sluta röka kan jag se hur spänd kroppen är inför mötet. Om jag ser att axlarna sjunkit när vi pratat färdigt känner jag mig nöjd. Allt sker i mötet. Ödmjukhet och lyhördhet är grunden, ord som "skall" och "måste" är förbjudna. Sjuksköterskor har en unik möjlighet att nå patienten med information, rådgivning och hänvisning i det nära samtalet, på vårdavdelningen eller mottagningen.

Vilken roll bör sjuksköterskor spela i debatten om klimat och hälsa?

– Vi borde kunna spela en ännu större roll i dessa frågor, med vår kunskap och erfarenhet. Jag har sett hur riksföreningen *Sjuksköterskor mot tobak* har nått fram genom uppvakning av beslutsfattare både lokalt och på riksplanet. Vi sjuksköterskor borde även i större utsträckning ta plats i vårdens ledning på olika nivåer.

SVENSK SJUKSKÖTERSKEFÖRENING
POLICY FÖR KLIMAT OCH HÄLSA

SVENSK SJUKSKÖTERSKEFÖRENINGENS POLICY FÖR KLIMAT OCH HÄLSA

1. Bakgrund

Hälsa- och sjukvården och därmed sjuksköterskans arbete och ansvar påverkas av att vi lever i en värld som förändras. En av de största framtida utmaningarna för hälso- och sjukvården är förändringarna i klimatet. Utmaningen berör främst hälsoeffekter som har sin grund i ökade temperaturer, luftföroreningar, färskvattenanvändning, migration, förlust av biologisk mångfald och markförstöring.

Vid FN:s toppmöte 2015 antog världens stats- och regeringschefer Agenda 2030 för hållbar utveckling (1). Syftet är att utrota fattigdom och hunger, främja god hälsa och utbildning, öka jämställdhet och jämlikhet, säkra de mänskliga rättigheterna för alla samt främja fred och hållbar tillväxt.

Agenda 2030 innehåller 17 globala mål för hållbar utveckling.

REGERINGENS AMBITION är att Sverige ska vara ledande i genomförandet av Agendan 2030 – både på hemmaplan och när det gäller att bidra till det globala genomförandet. Genomförandet innebär en successiv omställning av Sverige som modern och hållbar välfärdsstat. Sverige ska transformeras till världens första fossilfria välfärdsland.

För att Sverige ska kunna visa vägen mot en hållbar utveckling måste hela samhället vara delaktigt. Alla ska vara med och ingen ska lämnas utanför.

FN:s mellanstatliga panel om klimatförändring Inter-governmental Panel on Climate Change, IPCC konstaterar att klimatförändringarna fortsätter (2). Det varmaste årtiondet och de varmaste åren som har uppmätts har inträffat efter 2000. Havet värms upp alltmer och havsnivån stiger. Natur och samhällen påverkas redan i dag över hela världen. Om temperaturen fortsätter att stiga i den takt som forskarna ser och förutspår kommer det att leda till mycket allvarliga konsekvenser för livet på jorden. Motståndskraftiga ekosystem är förutsättningen för vår existens eftersom de producerar vår mat, vårt rena vatten och syret människor andas.

De närmaste tio åren är avgörande för att undvika katastrofala klimateffekter. Rapporten visar att en global uppvärmning på 2 grader inte är en acceptabel gräns eftersom följderna är ännu allvarigare än forskarna tidigare trott. Redan vid 1,5 graders uppvärmning kommer följderna bli allvarliga. Det går fortfarande att begränsa uppvärmningen till 1,5 grader, men då måste utsläppen minska radikalt. Det krävs ett sammanhållet globalt och nationellt politiskt arbete för att säkra en god miljö även i framtiden.

Lancetkommissionen visade år 2015 i en sammanställning av olika forskningsresultat att det finns ett samband mellan växthusgaser, klimatförändringar, klimateffekter och hälsoeffekter (3). I denna rapport är forskarna tydliga med att nödvändiga insatser mot klimatförändringar samtidigt erbjuder rejäla möjligheter

för den globala hälsan. De potentiella hälsofördelarna från klimatåtgärder är enorma och inkluderar möjligheter att minska luftföroreningar i särskilt drabbade städer, erbjuda dieter med förbättrade näringsvärden, säkerställa energi-, mat- och vattensäkerhet och minska fattigdom samt sociala och ekonomiska ojämlikheter.

Mot bakgrund av de allvarliga klimatförändringarna enades världens länder 2015 om ett nytt globalt och rättsligt bindande klimatavtal, Parisavtalet, där alla länder åtar sig att bidra till att nå de övergripande målen (4):

- Den globala temperaturökningen ska begränsas till långt under två grader Celsius och ansträngningar göras för att hålla ökningen under 1,5 grader Celsius jämfört med förindustriell nivå.
- Anpassningsförmågan till skadliga effekter av klimatförändringarna ska förbättras och motståndskraften mot klimatförändringarna främjas på ett sätt som inte hotar livsmedelsproduktionen.

Beslut togs också om att alla länder måste hjälpas åt med att sprida klimatrelaterad information och med att väcka allmänhetens medvetenhet och deltagande.

Till september 2018 har 195 av 197 länder under-tecknat avtalet. Sverige undertecknade avtalet redan 2016.

Folkhälsomyndigheten har i sin handlingsplan för klimatanpassning år 2017–2020 (5) skapat en översiktlig bild av hur hälsan i Sverige påverkas av ett förändrat klimat. De mest tydliga förväntade hälsoeffekterna bland befolkningen av ett förändrat klimat är effekter på luftvägarna, värmeslag, allergier, effekter på hjärtkärlsystemet, infektionssjukdomar, förgiftning, personskador och inverkan på mental hälsa. Även om Sverige har bland Europas lägsta halter av luftföroreningar dör 7 600 personer i förtid varje år på grund av exponering för framförallt kvävedioxid och partiklar (6).

ATMOSFÄR

Högre medeltemperaturer
och värmeböljor

Ökad nederbörd
och kraftig nederbörd

NATUR

Torka/Havsnivåhöjning/Uppvärmad havsytta/Ökad luftfuktighet
Översvämning och vattenmättnad/Skogsbrand/Ras, skred och erosion
Ekosystemförändring, pollen och vektorer, även gränsöverskridande.

SAMHÄLLE

Föroreningar i
luft och vatten

Kontaminering
av mat och
dricksvatten

Vattenskador
och mikrobiell
tillväxt.

Förlust av
mark/material-
skador och
evakuering

Vattenbrist

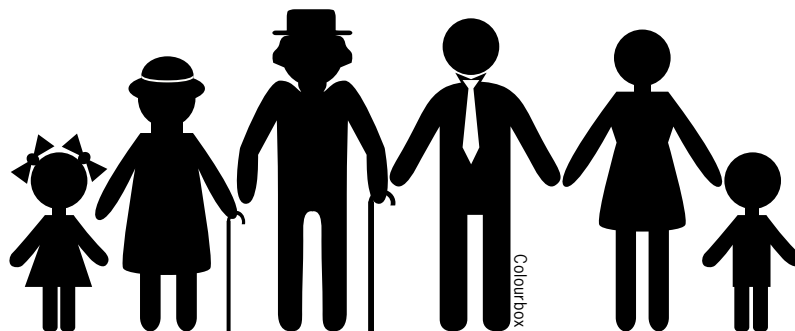
Algblomning
och pollen

Defekt
infrastruktur

Folkom-
flyttningar
inom och
övergränser

Luftvägsbesvär/Värmeslag, Allergier/Effekter på hjärta och kärl/
Infektionssjukdomar/Förgiftning/Personskador/Inverkan på mental hälsa

MÄNNISKA

Bilden ger en översikt över hur väntade klimatförändringar kan komma att påverka människors hälsa, genom direkta eller indirekta effekter på natur och samhälle (5).

För att svara på klimatförändringarnas effekter på hälsan, måste hälso- och sjukvården arbeta utifrån två vägar. Den första är genom mildrande åtgärder (mitigation) som syftar till att reducera själva omfattningen av klimatförändringarna. Här ingår till exempel minskade utsläpp av växthusgaser. Den andra vägen är anpassning (adaptation), vilket innebär insatser och olika åtgärder för att begränsa sjukvårdens sårbarhet gentemot en klimatförändring och dess påverkan.

Miljölagstiftningen i Sverige är samordnad i Miljöbalken vars mål är att främja en hållbar utveckling och på så sätt tillförsäkra levande och kommande generationer en hälsosam och god livsmiljö (7). Naturen är inte bara livsmiljö för människan utan har ett eget skyddsvärde. Många bestämmelser som ingick i tidigare miljölagstiftning har fått en vidare tillämpning med miljöbalken.

Miljöbalken berör alla typer av åtgärder, oavsett om de ingår i den enskildes dagliga liv eller i någon form av näringsverksamhet.

Miljöbalkens mål berör såväl människan som natur- och kulturmiljön, och är inriktat både på att begränsa nuvarande hälso- och miljöpåverkan och att skapa långsiktigt goda förhållanden. Att skapa förutsättningar för en hållbar utveckling innebär att miljöstörningar hejdas, och att långsiktig hushållning med naturens resurser säkerställs. Lagstiftningen ska inspirera verksamhetsutövare att tänka och handla så att de förekommer lagstiftningens obligatoriska krav.

2. Sjuksköterskors ansvar

Sjuksköterskors etiska kod innebär att sjuksköterskor har ett delat ansvar med samhället för att initiera och främja insatser som tillgodoser allmänhetens, och i synnerhet sårbara befolkningsgruppers, hälsa och sociala behov. Sjuksköterskor ska verka för jämlikhet och social rättvisa när det gäller fördelningen av resurser, tillgång till hälso- och sjukvård och andra vård- och omsorgstjänster.

Sjuksköterskors internationella organisation, International Council of nurses (ICN), har uttalat att klimatförändringen utgör det enskilda största hotet mot den globala utvecklingen. Utvecklingen riskerar att underminera de senaste femtio årens folkhälsovinster (8). ICN anser att sjuksköterskor har ett gemensamt ansvar för att upprätthålla och skydda den naturliga miljön från utarmning, föroreningar, erosion och förstörelse.

ICN uppmanar sjuksköterskor att aktivt bidra till att klimatförändringarna minskar samt att stödja människor och samhällen i världen att anpassa sig till dess effekter. Det behövs enligt ICN ett ledarskap från sjuksköterskor för att omedelbara åtgärder vidtas för att bygga klimattåliga hälso- och sjukvårdssystem.

Foto: Colourbox

3. ICNs uttalande om sjuksköterskor, klimatförändringar och hälsa

ICN anser att regeringar behöver minska klimatförändringarnas risker genom att främja miljövänlig teknik och industri samt investera i infrastruktur som minskar miljöpåverkan. Detta bör enligt ICN bland annat omfatta:

- Omställning av stadstransportsystem för att minska användning av motordrivna fordon för att minska luftföroreningarna i städerna, samt stödja fysisk aktivitet och psykisk hälsa.
- Åtgärder och stöd till individuella val för att uppnå måttlig konsumtion av animaliska produkter för att minska utsläppen av växthusgaser och förbättra folkhälsan.
- Investeringar i klimat- och folkhälsoforskning, samt förbättra kunskapen om klimatförändringarnas hälsoeffekter på lokal och nationell nivå.

ICN uppmanar nationella sjuksköterskeföreningar att i samarbete med landets regering bland annat:

- Arbeta för att sjuksköterskor på alla nivåer bidrar till att hälso- och sjukvårdsorganisationer arbetar för att mildra klimatförändringarna genom miljöpolicys och hållbara metoder.
- Delta i utvecklingen av nationella handlingsplaner och strategier för att begränsa, anpassa och skapa hållbara klimatstrategier.
- Öka medvetenheten om klimatförändringarnas hälsopåverkan och hur man utvärderar och hanterar klimatförändringarnas hälsorisker genom att utveckla policydokument.
- Integrera begreppet hållbarhet i omvårdnad och införa kunskap om klimatförändringarnas konsekvenser för hälsan i såväl utbildning som fortbildning.

- Samarbeta med hälso- och sjukvårdsorganisationer, miljö- och hälsoorganisationer samt andra grupper i det civila samhället som utvecklar strategier och program för sjukvårdens anpassning till klimatförändringarna.
- Samarbeta med media för att främja befolkningens medvetenhet om de skadliga hälsoeffekterna av klimatförändringarna och för att främja strategier som reducerar riskerna med ett förändrat klimat.

ICN uppmanar enskilda sjuksköterskor oavsett vad de arbetar med att:

- Förespråka policys som främjar att hälso- och sjukvårdens miljöpåverkan från avfallshanteringen minskar.
- Engagera sig i miljö- och hälsokommittéer samt policyarbete som fokuserar på säkerhet och skydd av vårdpersonal, samt ledning- och styrning av hälso- och sjukvården.
- Bidra till att personer, familjer och samhället kan minska klimatavtrycken genom att göra hälsosamma val av levnadsvanor och förändra livsstil exempelvis genom ökad fysisk aktivitet, använda förnybar energi och förändra kosten.
- Delta i samhällets arbete för att bygga en motståndskraft mot effekterna av klimatförändringarna.

Foto: Colourbox

4. Svensk sjuksköterskeförenings arbete

Svensk sjuksköterskeförening anser att klimatfrågan ställer krav på åtgärder som både bidrar till att minska klimatförändringarna och förbereder befolkningen på klimatförändringarnas verkningar.

Svensk sjuksköterskeförening ska bidra till ett ekologiskt uthålligt samhälle och främja en utveckling som leder till en god livsmiljö och folkhälsa. Föreningen kan bli en betydelsefull kraft med särskilt fokus på befolkningens hälsa och sjuksköterskornas roll.

Ett fossilfritt samhälle gynnar både befolkningens hälsa och klimatet. Goda levnadsvanor med hälsosam kost, ökad vardagsmotion och minskat tobaksbruk ger mindre klimatpåverkan. Av det globala utsläppet av växthusgaser kommer 15–20 procent från djurhållning och köttproduktion. Det innebär att köttkonsumtionen behöver minskas.

Inrikes transporter svarar för nästan en tredjedel av Sveriges totala utsläpp av växthusgaser. Infrastrukturen behöver gynna transportsätt som påverkar klimatet mindre negativt som kollektivtrafik och cykel för personresor. Tobaksproduktion och tobaksanvändning medför bland annat utsläpp av växthusgaser, avskogning och erosion, ohållbar användning av bekämpningsmedel, avfall från tillverkningen, giftiga cigarettfimpar och giftig miljö på grund av tobaksrök.

Klimatförändringarna kräver en rad åtgärder men Svensk sjuksköterskeförening behöver prioritera vilka insatser föreningen kan göra inom områdena; påverkansarbete, föreningens interna arbete och stöd till sjuksköterskors insatser.

Påverkansarbete

Svensk sjuksköterskeförening ska driva opinionsarbete och visa på sambanden mellan klimatförändringar och hälsa samt delta i arbetet för att identifiera och initiera åtgärder som minskar klimatpåverkan och leder till förbättrad hälsa. Föreningen ska medverka i utvecklingen av nationella strategier för mitigation, adaptation och hållbara strategier för klimat och hälsa samt öka medvetenheten om klimatförändringarnas hälsoeffekter.

I opinionsarbetet prioriterar föreningen dessa krav:

- Infrastrukturen för transporter ska vara baserad på hållbara förnybara bränslen.
- Omställning till en hållbar konsumtion och produktion av varor och tjänster för att minska negativ påverkan på klimat och miljö samt människors hälsa.
- Hälso- och sjukvården ska anpassas till klimatförändringarna.
- Läkemedlens produktion, rening och återvinning ska vara hållbar. Generiska läkemedel ska uppfylla miljökrav.
- Upphandling till hälso- och sjukvården och förskrivning av läkemedel, hjälpmedel och medicintekniska produkter ska inbegripa ett hållbarhetsperspektiv och vara individuellt utprovade.
- Kunskap om klimatförändringar och konsekvenser för folkhälsan ska vara en integrerad del i sjuksköterskornas grund- och specialistutbildning.

Foto: Colourbox

Svensk sjuksköterskeförenings åtagande

Bedriva föreningens arbete på ett hållbart sätt med stöd av klimatpolicy som reglerar resor, användning av digitala lösningar för möten i alla sammanhang där detta är möjligt, återvinning, hantering av plast och engångsmaterial, mat vid möten och konferenser, digital teknik, närproducerat, miljövänliga varor och tjänster samt fossilfria investeringar, se bilaga.

Stöd till sjuksköterskors insatser

- Arbeta för goda levnadsvanor som även gynnar klimatet avseende tobak, kost (råvaror, hantering, tillagning, transport), fysisk aktivitet samt närmiljö.
- Arbeta för hållbar förbrukning/återvinning/hantering inom hälso- och sjukvårdens verksamhet.
- Öka kunskap om hur vårdpersonal kan vidta resursbesparande åtgärder, arbeta resurssnålt samt återvinna material inom sjukvården.
- Bidra till att öka medvetenheten om den egna konsumtionens betydelse för klimatet.
- Stödja och underlätta för patienter att göra val som främjar en hälsosam och god livsmiljö.
- Medvetengöra hygien- och smittskyddsrisiker som är förenade med ett varmare klimat.

Foto: Colourbox

DEFINITIONER

Klimat

Med klimat menas en beskrivning av vädrets långsiktiga egenskaper mätt med statistiska mått. Klimatet kan därför bara "observeras" indirekt, genom insamling och analys av väderobservationer under en längre tid.

Vanliga mått som används för att beskriva klimatet är medelvärden, varianser, maximum- och minimumvärden samt frekvenser av specificerade händelser. I Sverige har väderdata samlats in under ett par hundra år och en typisk klimatlängd som används i meteorologin är 30 år, men med hjälp av geologiska data kan man analysera klimatet för betydligt längre perioder än så.

Källa: SMHI

Miljö

Miljö har flera betydelser. Med miljö kan menas omgivning eller omgivande förhållanden. Ordet används särskilt när det är fråga om samspelet mellan omgivningen och däri verkande system, djur, växter eller andra organismer. Den fysiska och sociala miljön kan förklaras som organismens påverkan på sin omgivning och omgivningens påverkan på organismen.

Källa: Nationalencyklopedin

REFERENSER

1. Regeringskansliet. (2015). *Att förändra vår värld: Agenda 2030 för hållbar utveckling*. https://www.regeringen.se/49c2e4/globalassets/regeringen/dokument/finansdepartementet/agenda-2030/att-forandra-var-vard_agenda-2030-for-en-hallbar-utveckling.png.pdf.
2. Intergovernmental panel of climate changes, IPCC, (2018). *Global warming of 1.5 °C – an IPCC special report on the impacts of global warming of 1.5 °C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty*. Summary for Policymakers. http://report.ipcc.ch/sr15/pdf/sr15_spm_final.pdf.
3. The Lancet commissions. (2015). *Health and climate change: policy responses to protect public health*. *Lancet*. 386:1861-9141.
4. Europeiska unionens officiella tidning (2015). *Parisavtalet*. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:22016A1019\(01\)&from=SV](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:22016A1019(01)&from=SV).
5. Folkhälsomyndigheten. (2017). *Folkhälsa I ett förändrat klimat. Handlingsplan för klimatanpassning 2017–2020*. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/globalassets/livsvillkor-levnadsvanor/halsoskydd-miljohalsa/handlingsplan-klimatanpassning-folkhalsomyndigheten.pdf>.
6. M Gustafsson, B Forsberg, H Orru, S Åström, T Haben (2018). *Quantification of population exposure to NO2, PM2.5 and PM10 and estimated health impacts in Sweden 2010*. IVL Swedish Environmental Research Institute. <https://www.naturvardsverket.se/upload/sa-mar-miljon/klimat-och-luft/utslapp/quantification-of-population-exposure-no2-mm.pdf>.
7. SFS 1998:808. *Miljöbank*. Stockholm: Miljö- och energidepartementet.
8. International Council of Nurses, ICN, (2018). *Nurses, climate change and health, Position Statement* <https://www.icn.ch/sites/default/files/inline-files/ICN%20PS%20Nurses%252c%20climate%20change%20and%20health%20FINAL%20>.

LÄS MER

- Folkhälsomyndigheten
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/sok/?q=klimat+och+h%C3%A4lsa>.
- The Intergovernmental Panel on Climate Change, <https://www.ipcc.ch>.
- Sahlgrenska akademien, institutionen för medicin, avdelningen samhällsmedicin och folkhälsa (2020). *Klimat och hälsa – En kunskapsammansättning*, Rapport nr 3:2020. https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/65126/1/gupea_2077_65126_1.pdf.
- Watts, N., Amann, M., Ayeb-Karlsson., et.al. (2018). The Lancet Countdown on health and climate change: from 25 years of inaction to a global transformation for public health. *The Lancet*, 391:581–613.
- Myndighetsnätverket för klimatanpassning <https://www.klimatanpassning.se>
WHO https://www.who.int/health-topics/climate-change#tab=tab_1.

SVENSK SJUKSKÖTERSKEFÖRENING

1. RESOR

Resor i tjänsten ska företas på ett så klimatvänligt sätt som möjligt med hänsyn till kostnadseffektivitet, verksamhetens krav och förtroendevaldas/medarbetares förutsättningar och behov.

Resor ska endast företas när det fysiska mötet behövs. Det dagliga arbetet ska bedrivas på ett sådant sätt att klimathänsyn är en integrerad och naturlig del i arbets sättet. Detta innebär bland annat följande:

- telefonmöten, videomöten och annan teknik ska övervägas som ett alternativ till resande såsom användning av digitala lösningar för möten i alla sammanhang där detta är möjligt
- planerade möten och besök ska meddelas deltagarna i god tid för att möjliggöra samåkning och planering av resan
- möten, konferenser och liknande ska om möjligt planeras så att flera ärenden/besök kan genomföras under samma resa
- det mest miljövänliga transportmedlet ska väljas, dock med hänsyn taget till säkerhet, kostnader och effektivitet
- varje flygresa i tjänsten ska klimatkompenseras
- övernattnings ska, när det är möjligt, bokas på anläggningar som är miljöcertifierade.

Medarbetare och varje person som arbetar på uppdrag av Svensk sjuksköterskeförening ansvarar för att resor i tjänsten sker på ett sätt som är i överensstämmelse med dessa riktlinjer.

2. AKTIVITETER I VERKSAMHETEN

Verksamheten ska bedrivas så att klimat- och miljöhänsyn är en integrerad och naturlig del av arbetet. Detta innebär bland annat att vi ska:

- ta klimat- och miljöhänsyn i planering, genomförande och presentation av projekt
- göra medvetna klimat- och miljöval vid inköp av gåvor/presenter, profilprodukter, bidrag, måltider, förbruknings material och transporter med mera i samband med kurser, konferenser, workshops, möten och övrig verksamhet
- välja anläggning/arrangör som är miljöcertifierade
- välja närproducerade produkter och ta hänsyn till säsongens produkter vid beställning av förtäring samt avstå från flaskvatten. Alltid servera en vegetarisk måltid på konferenser och möten samt i övrigt enbart servera svenskt kött eller fisk som är certifierad av MSC, ASC eller KRAV
- uppmana deltagarna att resa klimatvänligt
- minimera utskrifter/kopior och använda dubbelsidig utskrift/kopiering i så stor utsträckning som möjligt
- undvika fysiska utskick av informationsmaterial till förmån för elektronisk spridning som e-post och kommunikation via nyhetsbrev och hemsida
- samordna transporter och leveranser samt använda digitalöverföring där det är lämpligt.

MILJÖPOLICY & RIKTLINJER

3. INKÖP AV PRODUKTER OCH TJÄNSTER

Flera nationella och internationella organisationer har utvecklat system för klimat- och miljömärkning av varor och tjänster. Bland dessa kan nämnas TCO-märkning, KRAV-märkning, Svanenmärkning och Bra Miljöval. Därutöver finns bland annat miljöcertifiering ISO 14001, ett märkningssystem som täcker in fler aspekter än klimat- och miljökrav. Vid val av produkter och tjänster ska vi:

- välja klimat- och miljövänliga alternativ vid inköp av papper, kontorsmateriel, förbrukningsprodukter till skrivare och kopiatorer
- kräva, i så hög utsträckning som möjligt, att leverantörer och samarbetspartners är miljöcertifierade/har klimat- och miljöpolicy eller motsvarande
- välja leverantörer för publikationer och informationsmaterial som är miljöcertifierade eller som på annat sätt tar uttalat klimat- och miljöhänsyn i sin produktion och i valet av material
- minska användningen av engångsartiklar och plast.

4. FASTIGHETER

Svensk sjuksköterskeförening arbetar för att föreningens fastigheter ska uppfylla klimatkrav. Det innebär att vi ska:

- gå igenom fastigheterna regelbundet med avsikt att minska energiförbrukning samt att i val av el i så hög utsträckning som möjligt välja förnyelsebara energikällor
- att i samband med renovering och ombyggnation välja miljövänliga material och effektiv energiförbrukning med hänsyn taget till kostnader
- välja klimat- och miljövänliga alternativ vid inköp av förbrukningsvaror
- välja närproducerade eller ekologiskt odlade produkter samt ta hänsyn till säsongens produkter vid beställning och inköp av förtäring
- Källsortera, återvinna och återanvända material i så stor utsträckning som möjligt.

5. INVESTERINGAR

- Föreningens investeringar i eget kapital samt av föreningen förvaltade fonder ska vara fossilfria. Fossilfria bolag definieras som bolag som inte utvinnet fossila bränslen. Mer än fem procent av bolagets totala omsättning får inte vara inblandad i utvinning av olja, kol och gas.

Omvårdnad är sjuksköterskans ansvarsområde

Omvårdnad handlar om att stödja människor att förebygga ohälsa. Det handlar om att förbättra hälsan samt om att bevara den under hela livet. Det handlar också om ett av de viktigaste och allra finaste ansvar man kan ha — att med god omvårdnad stödja människor att leva det liv de vill leva.

Svensk sjuksköterskeförening

Baldersgatan 1
114 27 Stockholm
Tel 08-412 24 00
www.swenurse.se

Svensk sjuksköterskeförening är sjuksköterskornas professionsförening. Vi är en ideell förening som företräder professionens kunskapsområde omvårdnad. I 110 år har vi tagit ansvar för och engagerat oss i omvårdnaden – i forskning, etik, utbildning och kvalitet – för patienternas, vårdens och hela samhällets bästa. Svensk sjuksköterskeförening är partipolitiskt obunden. Föreningen har i dag cirka 55 000 medlemmar.